

ŠALCINIS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 94 2015 m. Rugpjūtis

Ir tarmių atlaidai, ir gyvieji amatai, ir...

Liepos 15 - oji – Žalgirio mūšio diena. Vėl reikia kopti į piliakalnius ir iš aukštai pažvelgti į Lietuvą. Ir prisiminti pačius svarbiausius įvykius. Šią vasarą nesunku pajusti, kad susirūpinimas etnografinių regionų kultūra ir krašto istorija yra tikras. Į tolimą Demeniškių kaimą Lazdijų rajone, kur gyvena rašytojas Romas Sadauskas, birželiui baigiantis sulėkė nemaža garbių svečių iš Vilniaus, Merkinės, Pagėgių ir Klaipėdos. Čia prasidėjo septintieji tarmių atlaidai – taip dzūkas Romas Sadauskas vadina šiuos susibūrimus. Aktualiausia šiemet buvo Vinco Krėvės dzūkiška kūryba... Liepos 6 - ają, Lietuvos valstybės dieną, daug svečių pagerbė senąją Merkinę – šventės minėjimas vyko prie Vinco Krėvės apdainuoto piliakalnio. O liepos 10 - ają merkiniškai susirinko į

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato „Šalcinio“ svetainę, kur buvo aptariami projekto „Gyvieji amatai Dzūkijoje“ rezultatai. Tuos tikrai konkrečius rezultatus visi galėjo pamatyti ir paliesti. Sukurti dzūkiški tautiniai rūbai, išleista didelė iliustruota knyga „Nerūpėjo niekur išvažiuoti“, susuktas filmas apie šiandien dar nepamirštus verslus bei amatus. Tą pačią dieną, liepos dešimtąją, Kasčiūnų kaime prie Merkio devyniasdešimties metų jubiliejų šventė Juozas Jakavonis – Tigras, buvęs Adolfo Ramanausko – Vanago ir Juozo Vitkaus – Kazimieraičio ryšininkas, už partizaninę veiklą kalintas Sibire, ir parašęs apie tai knygą „Šalia mirties“.



Valstybės diena ant Merkinės piliakalnio. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2015 m.

Dzūkijos paukštis – kukutis

Dzūkijos paukščio rinkimą inicijavo Dzūkijos regiono saugomų teritorijų specialistai, paminėdami Etnografinių regionų metus. Šią iniciatyvą parėmė rajonų savivaldybės. Iš 150 rūšių sąrašo dėmesio susilaukė 52 Dzūkijoje perinčios sparnuočių rūšys. Galutiniai rezultatai – už kukutį balsavo 16,8 rinkėjų, o antros vietos laimėtojas kurtinys surinko 13,3 procento balsų. Štai ką rašė Parko darbuotojai apie šiuos paukščius, pristatydami juos konkursui.

Mindaugas Lapelė: „Praeitą savaitgalį Virginija, gyvenanti Baltosios Ančios, Seiros ir Stirtos santakoje ir daug metų prižiūrinti Baltosios Ančios hidroelektrinę, man pasakojo apie labai gražų paukštį luputuką, dažnai jos kieme vaikščiojantį su vištomis. Paaiškėjo, kad tai kukutis, žmonių dar vadinamas ir dudučiu, lukučiu, lupučiu, tūtliu. Kiek vardų vienam paukščiui, ir dauguma malonybiniai, tarsi pažymintys, kad žmonės pažįsta ir myli šį spalvingą paukštį, per daugelį metų prisitaikiusį gyventi žmogaus kaimynystėje. Pavasaris Dainavos girios kaimuose neįsivaizduojamas be kukučio upšėjimo, marcinkoniškiai jį ir vadino žydo gegute, gal todėl, kad keistai kukuoja.

Gyvenu Merkinėje ir beveik kas dieną girdžiu kukučio balsą, atsklindantį nuo Merkio pievų, o ir Nemuno, Ūlos ar Grūdų pakrantėse įsikūrusiuose kaimuose dažnai jį išgirsi, ir patį paukštį neretai pa-

matysi. Man kukutis yra tarsi senosios, lėtai į užmarštį slenkančios Dzūkijos simbolis, primenantis tuos laikus, kai kaimuose klegėjo vaikų balsai, kai buvo kam šienauti paupių pievas, o skaitlingos bandos ganyklose palikdavo gausybę karvių „tortų“, kuriuos taip mėgdavo daugybė vabalų ir kukučiams maisto netrūkdavo. Retas kuris Dzūkijos paukštis yra taip susijęs su žmogaus gyvenimo būdu ir tuo pat metu lengvai pastebimas ir atpažįstamas. Kaip galima nemėgti luputuko?“

Evaldas Klimavičius: Kurtinys mane sužavėjo nuo pirmo stebėjimo, kuomet ankstų, šaltą rytą, vedamas ornitologo Eugenijaus Drobelio, sėlinau prie grojančio patino. Priesti prie pat ir iš arti pamatyti nepavyko, tad man paliko neišdildomą įspūdį ne paukščio išvaizda, o tuoktuvių eiga, kuomet baigę groti tupintys ant pušų patinai nutūpia ant žemės ir pradeda kovoti vieni su kitais, o šalia esančios patelės stebi kovą ir laukia nugalėtojo.

Daugiau kaip 10 metų stebiu kurtinius, tad šį paukštį gerai pažįstu, bet kiekvieną kartą stebėdamas juos jaučiuosi ypatingai, kadangi žinau, jog tik nedaugelis žmonių turi tokią galimybę. Dažniausiai šiuos paukščius tenka pamatyti netoli jų ilgailaikių tuoktaviečių ar pačiose tuoktavietyse, nes kurtinys yra sėslus paukštis.

Kurtinys – pušynų paukštis. Didžioji dalis jo populiacijos yra Dzūkijoje. Savo išvaizda, elgsena ir dydžiu išsiskiria iš kitų paukščių. Nuo seno kurtinys yra gerai žinomas šiliniams dzūkams, aprašytas ne viename Tado Ivanausko pasakojime, todėl manau, jog šis paslaptinis paukštis yra vertas būti išrinktas Dzūkijos paukščiu.

„Šalčinio“
informacija



Kukutis. Nuotrauka
iš tinklalapio
www.dzukugamtossimbolis.lt

Vytautas Mizeras – mokytojas, literatas, muziejininkas

Vytautas Mizeras gimė 1931 m. Vilkiautinio vienkienyje. 1948 metais baigė Leipalingio gimnaziją, paskui – Vilniaus Pedagoginį institutą. Vadovavo Lazdijų, Šilutės, Kretingos, Elektrėnų vidurinėms mokykloms. Elektrėnuose įkūrė Literatūros ir meno muziejų, kuriame eksponuojama Ipolito Užkurnio sukurtos rašytojų skulptūros ir Dalios Palukaitienės bareljefai. Vytautas Mizeras išleido keliolika grožinės literatūros knygų. Romaną „Visada pateka saulė“ galima vadinti istoriniu – knygos herojai yra Vilkiautinio vaikai ir ūkininkai, Merkinės bei Leipalingio gimnazistai, Žaliamiškio partizanai, Merkinės sribai. Aprašomi karo ir pokario metai, kai nei ūkininkai, nei gimnazistai nežinojo, kas bus rytoj, aprašomas Merkinės puolimas (partizanai sudegino valsčių), Krikštonių kunigo Jono Reitelaičio veikla. Galima atspėti, kad pagrindinis herojus Andrius Saulėnas yra pats autorius. Andriaus sesuo Birutė, siuvusi partizanams rūbus, patenka į Sibirą. O paties autoriaus sesuo Janina taip pat buvo siuvėja, taip pat kentė Sibiro tremtį... Ir rinktinėje „Lašo kelionė stiklu“ (Leidykla „Margi raštai“, V, 2009) susipina tikri autoriaus gyvenimo epizodai su vaizduotės sukurtais siužetais. Meistriškai parašytose apybraižose „Kur aukšti jovarėliai“ ir „Ilgai gyvenk, ažuole!“ – tikri žmonės ir tikri įvykiai, bet kiek čia konfliktų ir tragiškų atsitikimų. Ir ne tik laikas dėl to kaltas, o autoriaus laikysena, aktyvus gyvenimas. Paprasta poringė šitaip ir priartėja prie novelės žanro... Ką berašytų Vytautas Mizeras, kūrinio kalba yra tiksli ir spalvinga, o visi charakteriai labai ryškūs. Šio autoriaus publicistika atspindi to meto inteligentijos norą sąžiningai dirbti savo darbą, o kartu ir maištą prieš tuos, kurie jau ir Atgimimo metais sakė, kad tada „nieko negalėję veikti, išskyrus pataikavimą okupantams ar susitaikymą su priespauda“. Vytauto Mizero pozicija rodo, kad buvo ne taip. O kas draudė Leipalingio kraštotyros muziejaus įkūrėjui Algirdui Volungevičiui rinkti etnografines krašto vertybes, kas draudė meistriui Ipolitui Užkurniui drožti lietuviškų pasakų herojus? Kai žmogus randa savo nišą, kai darbas jį džiugina, tada ir ideologinės kliūtys nebe tokios baisios. Žinoma, buvo visko. Kartais kūrybiškas, patiotiškai nusiteikęs žmogus



Vilkiautinio laukai, žvelgiant iš Vito Žeko sodybos.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2015 m.

buvo sugniuždomas, nesvarbu, kad jo protestas sunkiai pamatomas... Vytauto Mizero apybraižos „Ilgai gyvuok, ažuole“ herojaus Ipolito Užkurnio ryžtas sukurti savo kūrinį taip, kad vaizdas nenutoltų nuo vizijos, mus ir verčia dabar prisiminti pačias įvairiausias rezistencijos formas. Šioje apybraižoje aiškus ir autoriaus užsidegimas. Ar visi užsakovai taip jaudinosi dėl būsimo kūrinio?

Naujausia Vytauto Mizero knyga – „Iš savo šulinio“ (Margi raštai, V, 2012). Tai jaunystės prisiminimai, ir kokie jie brangūs: „... dabar jau žinau, kad mielesnio ir gražesnio kampelio už Vilkiautinio kaimą nėra, protingesnių ir geresnių žmonių už savo tėvus ir kaimynus nesutikau“. Knygoje aprašyta net 61 senojo Vilkiautinio kaimo sodyba, paminėti visi tuo metu čia gyvenę sodiečiai. Šiandien šią enciklopediją ypač vertina aprašytųjų ūkininkų vaikai ir anūkai. Ir vertina labai paprastai – viskas gražu ir teisinga... Štai taip ir paaiškėja patarlės „Kas plunksna parašyta – kirviu neiškirsi“ prasmė.

Henrikas GUDAVIČIUS



Ipolitas Užkurnys Merkinėje skaptuoja paminklą V. Krėvei.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 1982 m.

Kasčiūnų kryžius

Šių metų balandžio 13 d. mus pasiekė skulptoriaus Roberto Ožalinsko laiškas. Skulptorius rašė, kad apsiėmė sutvarkyti Kasčiūnų kaimo kapinėse stovintį seną kryžių, o kadangi kryžiaus detalės jau buvo sunykusios, paprašė paieškoti ir atsiųsti analogiško, ar panašaus kryžiaus, stovėjusio šiame krašte, nuotrauką.¹ Skulptorius, prieš imdamasis darbo, detaliai aprašė kryžiaus būseną ir istoriją: „Pušinis kryžius 3,5 m aukščio nuo žemės, apačioje 20,5 x 24,5 cm skersmens, į viršų plonėjantis. Visame paviršiuje matomos tašymo žymės, rombo formos viršūnė ap-



Skulptorius Robertas Ožalinskas atnauja Kasčiūnų kaimo kryžių.
Nuotrauka iš Studentų korporacijos „Neo-Lithuania“ archyvo



Grybaulios kryžius. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 1994 m.



Lynežerio kaimo kapinės. Čia stovi seniausi mediniai kryžiai
Parko teritorijoje. Ant vieno iš jų įrėžta 1888 m. data.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2007 m.

skardinta. Kryžius apaugęs kerpėmis ir samanomis. Skersinis – 64 cm ilgio, 10,5 x 14 cm, apskardintais siaurėjančiais galais. Ant kryžiaus sumontuota 45 cm diametro ir 34 cm gylio apskardinta koplytėlė, kurios nišoje būta nukryžiuotojo skulptūrėlės. Koplytėlė, palyginti su skersiniu, neproporcingai gili ir didelio diametro, todėl kryžiaus išvaizda yra netipiška, mažai kuo primenanti dzūkiškus tradicinius kryžius. Ant stiebo matosi išraižyti skaičiai – „1865“. Pasak kryžiaus savininko Juozo Jakavonio, būtent šį kryžių savo atsiminimuose (1992 m. leidimo 245 psl.) yra paminėjęs partizanų vadas A. Ramanauskas – Vanagas. J. Jakavonis ketinęs kryžių nupjauti dėl jo avarinės būklės, jau susiruošęs ir pjūklą, tačiau visiškai atsitiktinai perskaitęs A. Ramanausko – Vanago atsiminimų tęsinį publikuotą laikraštyje, supratęs, kad tai yra istorinis kryžius. Pasak J. Jakavonio, kryžius prieš keliasdešimt metų buvo bent vieną kartą pažemintas nupjaunant jo apatinę dalį, pažeistą puvinio. Skardiniai elementai surūdiję, 40 proc. jų trūksta. Skersinis stipriai sudūlėjęs, bet dar išlaikęs formą. Trūksta nukryžiuotojo skulptūros (dar prieš kelis metus ji buvo nukritusi ir atremta į kryžių, vėliau dingę). Koplytėlės priekinė medinė dalis suskilusi, dalinai ištrupėjusi. Nugarinė dalis sudūlėjusi, bet išlaikiusi pagrindinę formą. Požeminė dalis sunykusi. Kokių nors anksčiau galėjusio būti atnaujinimo pėdsakų neaptikta. Kryžiaus stiebas nuo žemės iki viršūnės labai gerai išsilaikęs, tašytas iš itin sakingos ir tankios pušies medienos, matomi tik kosmetiniai defektai, neturintys esminės įtakos medienos tvirtumui. Kiek labiau sudūlėjusi šerdis pačioje rombo formos viršūnėje. Įvertinus visus požymius, nutarta, kad kryžių verta ir dar įmanoma atnaujinti.”



*Atnaujinta data
ant kryžiaus*

Fotografuojant šio krašto kryžius, geriausiai išlikusį panašaus stiliaus kryžių radome Grybaulios kaime, prie kelio. To kryžiaus fotografiją nusiuntėme skulptoriui Robertui Ožalinskiui². Pasakodamas apie Kasčiūnų kryžiaus atnaujinimo darbus, vykdytus kovo – birželio mėn., skulptorius rašė: „Kryžius buvo išvežtas iš kapinių ir 3 mėn. džiovintas pastogėje. Paviršinis sluoksnis buvo nušlifluotas (kiek įmanoma išsaugant tašymo skliutu žymes). Visas kryžius keliais sluoksniais išteptas antiseptiniu preparatu ir vėl džiovinamas. Pagal išlikusius pavyzdžius ir analogiškos konstrukcijos kryžiaus nuotrauką buvo atkurtos trūkstamos ir nebetinkamos atgal sumontuoti detalės: skersinis, koplytėlės priekis ir nugarinė dalis smulkesnės medinės detalės ir visi skardiniai elementai). Buvo pagilinti skaičiai „1865“, taip pat iš ąžuolo medienos išdrožtas nukryžiuotasis. Medinės dalys impregnuotos, metalinės nudažytos juodais dažais. Puvinio pažeistą požeminę dalį teko pjauti ir specialiai pagamintais metaliniais tvirtinimo elementais prijungti naują – 1,20 m. ilgio ir 24,5 x 20,5 cm skersmens dalį. Galiausiai visa konstrukcija buvo impregnuota specialiai tam skirtais aliejais ir dervomis. Originalios kryžiaus detalės, skersinis, keli surūdiję skardos gabalai ir 4 smulkesnės medinės koplytėlės detalės paliktos pas J. Jakavonį, apie tai informuotas Merkinės muziejus.

Kryžiaus medienos pavyzdys paliktas pas dendrochronologijos ekspertę Dr. Rūtilę Pukienę datavimui. Jeigu pasitvirtintų, kad šis paminklas, kaip užrašyta, yra statytas 1865 m., tai būtų vienas iš kelių seniausių Lietuvoje tebestovinčių kryžių, galbūt net pats seniausias.”

Atnaujintas kryžius buvo pastatytas Kasčiūnų kaimo kapinėse senojoje vietoje. Atšventus Juozo Jakavonio 90 metų jubiliejų birželio 11 d. Kasčiūnų kaime, kryžių birželio 12 d. pašventino Merkinės dekanas kunigas dr. Robertas Rumšas.

Retas kuris medinis kryžius sulaukia šimto metų. Sukniubo ne vienas daug jaunesnis kryžius statytas ir neseniai Atgimimo laikais. Didelė pagarba ir dėkingumas visiems, atstatantiems šiuos ryškiausius liaudies kūrybos ženklus, liudijančius tikėjimą ir viltį, istorinę praeitį ir trokštamą, bet taip sunkiai pasiekiamą laimę – savojo gyvenimo prasmės suvokimą.

Algimantas ČERNIAUSKAS



*Atnaujintas kryžius Kasčiūnų kaimo kapinėse.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2015 m.*

¹Apie gimusių iniciatyvą atstatyti kryžių daugiau internetiniame puslapyje <http://korporantai.blogspot.com/2015/06/vieno-kryziaus-isorija.html>

²Skulptorius laiške rašė, kad nuotrauka praverė, „...nes aiškiai matyti, kad tai yra tas pats stilius ir čia gerai matau kai kurias detales, kurios kėlė klausimų.“

Juozui Jakavoniui – 90 metų

Adolfas Ramanauskas – Vanagas savo atsiminimuose rašė: „Šeimininkai, pas kuriuos įsirengėme tuos tris bunkerius, buvo nepaprastai sąžiningi žmonės, Jie buvo pasiryžę ne žodžiais, o darbais aukotis, kad tik mums sėktusi kovoti dėl Lietuvos laisvės. Kiekviena tokia šeima – tai nesugriauinama laisvės tvirtovė mūsų Tėvynėje“. Vienas iš tokių bunkerių buvo įrengtas ir Juliaus ir Karolinos Jakavonių žemėje, šalia tvarto. Šeimininkų sūnus Juozas – Tigras, partizanų ryšininkas ir Laisvės kovų dalyvis liepos 11 d. tėvų sodyboje atšventė savo 90 – metį. Garbų jubiliatą sveikino Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, Seimo nariai Gediminas Jakavonis, Liutauras Kazlavickas, Vidas Mikalauskas, Julius Sabatauskas, Varėnos meras Algis Kašėta ir Alytaus miesto meras Vytautas Gregoravičius. Pasveikinti jubiliatą atvyko ir Vanago dukra Auksutė Ramanauskaitė – Skokauskienė, Vitkaus Kazimieraičio sūnūs su vaikiaičiais ir daugelis kitų. Prie garbių sveikintojų prisijungė ir merkiniai: Merkinės seniūnas Gintautas Tebėra, Merkinės muziejaus direktorius Mindaugas Černiauskas, Merkinės lankytojų centro vedėjas Algimantas Černiauskas. Sveikinimą jubiliatui atsiuntė ir Lietuvos



Juozas Jakavonis su žmona Zosia Kasčiūnė kaime.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2010 m.

respublikos prezidentė Dalia Grybauskaitė. Dainas, gimusias ant Merkinės kalvų apie tremtį, partizanus, dainavo Albertas Antanavičius.

„Šalcinio“ redkolegija prisijungia prie gausaus sveikintojų būrio ir linki Juozui Jakavoniui ilgų gyvenimo metų, sveikatos ir ištvermės perduodant jaunajai kartai savąją gyvenimo patirtį.

„Šalcinio“ informacija

Merkinė – mažoji Lietuvos kultūros sostinė

Liepos 12 d. Merkinėje, Elenos Glavickienės „Sendaikčių krautuvėje“ įvyko antras šioje parduotuvėje organizuotas koncertas, kuriame savo autorines dainas dainavo Aleksandras Makejevas. Pirmasis nemokamas koncertas visuomenei šioje parduotuvėje įvyko birželio 28 d., kai pianinu grojo enciklopedininkas ir pianistas Arvydas Karaška. Koncertų iniciatorius Arūnas Glavickas pažadėjo, kad tokie nemo-



Arūnas Glavickas prieš koncertą išskleidė Naisiuose gautą Lietuvos kultūros mažosios sostinės vėliavą.

kami koncertai visuomenei bus organizuojami porą kartų per mėnesį. Negausų bet pastovų ir nuoširdų Merkinės kultūrinių renginių mecenatų būrį papildė dar vienas aktyvus kultūrinį gyvenimą skatinantis ir remiantis merkiniešis – Arūnas Glavickas. Prieš koncertą Arūnas susirinkusiems žiūrovams pranešė intriguojančią naujieną, kad liepos 11 d. Merkinės bendruomenės pirmininkas (Arūnas Glavickas), Merkinės seniūno pavaduotoja Ieva Danielianaitė ir Merkinės bendruomenės tarybos narė Laima Saviščenienė (parašė atrankos paraišką) buvo Naisiuose, kur iš verslininko Ramūno Karbauskio rankų gavo Lietuvos kultūros mažosios sostinės vėliavą. 2015 m. Mažoji Lietuvos kultūros sostinė buvo tik viena – Naisiai, o 2016 m. jomis be Merkinės, buvo paskelbti Josvainiai (Kėdainių rajonas), Gelgaudiškis (Šakių rajonas), Miežiškės (Panevėžio rajonas), Žemaičių Kalvarija (Plungės rajonas), Pagramantis (Tauragės rajonas), Juknaičiai (Šilutės rajonas), Šeduva (Radviliškio r.), Naujasodis (Molėtų rajonas), Vepriai (Ukmergės rajonas).

Algimantas ČERNIAUSKAS

...ir arkliai bėgo in kolchozų

Jau sužydo grikliai Jono Grigo laukelyje šalia keletos bičių avilių ir šalia storulės dravės. Ta dravė – tai tvirtas, labai pasviręs ir vis dar žaliuojantis medis. Darželiuose, šalia Grūdų upės yra ne viena dravė, vienas medis dar žaliuoja už buvusios girininkijos, o dar dvi yra šalia Agotos Grigienės vienkiemio. Tas vienkiemis jau už geležinkelio, dėl to atrodo gana paslaptingas. Tačiau keletas tokių paslaptinių Darželių kaimo vienkiemų yra ir šioje geležinkelio pusėje. Viename iš jų, šalia taip vadinamos Gaudiškės laukų, mus smagiai pasitiko įvairiausių naminių gyvūnėlių – įvairių vištų ir gaidelių, žąsų ir avių balsai. Ten pat mus pasitiko ir šeimininkė Stasė Liuolienė. O toliau paėję užtikome Stanislovą Maziuką, kai atėjome į jo vienkiemį, mums atsivėrė didelė lanka, kuri tęsėsi iki pat buvusio geležinkelio, o lankoje ganėsi gerai įmitusi juoda „Slyva“. Stanislavas mums šį sykį paporino apie tai, kaip čia buvo piemenavimo ir kolūkio laikais. O kai jauėjome atgalios ir sutikome kaimo seniūną Marių Grigą, kuris paklausė: „Ar pagiedojo Stanislavas? O ar paporino pasakų?“, tai ir supratome, kad reiks čia dar sugrįžti.

Štai ką paporina Stanislavas Maziukas, kuris yra gimęs 1939 m. Darželių kaime: „Ai nu, ty dar mes vaikai ganėm, prie Grūdų, pelėdas atsimenu vaikai, nu mažus išmeta. Jau seniai buvau aš ty, ganėm, siekėm net tynai, An Dvaro kap vadina, nu Dvaras in Grybulių, anksčiau ty buvo lygumos. Mes kožnas savo ganėm, pas mus buvo dzvi karvės, avys gal keturos ir mes ginėm, pusbrolis dar mano, ir genam visi ty kur, an to Dvaro ganėm, pagrūdžiais pievas kap nušienauna. Trakiškiai ca va, Žūrai gi buvo, Bižų buvo, toli, o mes gyvenom priek Grūdų ir tėvas priek Grūdų neturėj nei kūsnuko. Oi kiek ca, ataina šienavimai, ca kelias savaites jie ir gulėj, Trakiškiai, Žūrai, Bižai. Po kari buvo, o paskiau jau kap užaj kolūkis, tai paėmė valdžia, viskas, mūs arklių paėmė, karvį paėmė, kiauly, drapokų, ratus, viską, padovanojom prosta mes, sako po vienu koldru gulėsime visi, aiškino mum, ot bus smagu, kacilas vienas bus, valgysime visi, o, taigi, labai malonu, ką tu... Prauda, buvo smagu paskui kap pripratome in kolūkj, aina moteros, vyrai, šienauna tas pievas, nuveina visi, kumpanija, smagu Mūs arklys buvo, parvažuoja, parsivedė kožnas dar savo arklių tep kap, nor kolchozai buvo – mano arklys, va tavo arklys, vis ciek ty kap savo gyvulys, tai būdavo parvažuoja



ko parveš, tai cik iškinkei – kap vienas perkūnelis in kolchozan arklys, in kumpanijų, prauda, ir ty alkani būna žiemų, pašari, duodi biskį, ty kap škada – kur ty, pasispardė ir nuvej, va. O paskui paio viskas... O kokis ty apsirengimas, bažnyčion ai basi, a ką jūs galvojat, mergos, acimenu, Musteikos mergos, mes bernai važuojam pagelžkeli su dviračiais, jau turėjom dviračius, dar ir dviračių nebuvo, aina visos pagelžkeli, aina bažnyčion, atlaidai Marcikonysa, tai basos, daaina stotį, tai jau apsiauna ir aina per Marcikonis apsevy, paraina namo vėl basos ... Nor alkani, ale šokom, mes daugiausia po armoniku, Grybailion buvo Kavoliaus Bronius, jis ca mūs krašto buvo vadas, negraina, kol neduodzi išgerc, mergos šoka, šoka tuos ratelius, laukia, laukia, aina palangėm, o mes žinai bernai, šposinam, o kap ataina, tai ech tadu jau, linksmas jaunimas buvo, in rytų, aušta, tadu ainam namo, jau karves ginė...“

Užrašė **Virginija PUGAČIAUSKIENĖ** ir **Romas NORKŪNAS**
Romo NORKŪNO nuotraukos

Grybaulios kryžius

Apie 2008 m. Onutė Grigaitė su Ryčiu Martikoniu šį kryžių rado jau nugriuvusį. Jiems kilo mintis jį atkurti, o zervyniškis Algis Svirnelis apsiėmė tai padaryti. Nuvežtas į Zervynas pas meistrą kryžius buvo tiksliai išmatuotas ir padaryta jo kopija, o likusias senojo kryžiaus dalis meistras atidavė Parko etnografinėi sodybai Marcinkonyse. Neradus bendros kalbos su valdininkais dėl kryžiaus pastatymo senojoje vietoje, jis atsidūrė Rūtos ir Sauliaus sodybos kieme, nes, pasak Rūtos, „kryžiui kieme projekto nereikia ir bus jam čia kaip danguj.“

Ant kryžiaus pritvirtinta lentelė: „GRYBAULIOS KAIMO KRYŽIUS XIX a. Kopijos autorius – Algis Svirnelis Kopijos fundatorius – R. Martikonis 2009 m.“

Nors ir neįvardyta, bet sodybos šeimininkės liudijimu, jis skirtas Lietuvos tūkstantmečiui, bet ne tik jubiliejui. Rūta Sakalienė sakė, jog šis kryžius skirtas ir vaikams, kad juos neslėgtų o keltų, kviestų gražiams darbams, todėl ir nudažytas baltai, o ant kryžiaus surašyti dviejų šeimų: Agnės ir Ryčio Martikonių bei Rūtos ir Sauliaus Sakalų vaikų vardai: Agnė, Saulė, Jonė, Izabelė, Saulius, Morta, Salomėja. Kryžius visada papuoštas gražiu rankšluosčiu ir primena Rūtai mamą – Oną Antulienę, kuri Marcinkonių kaimo ligoninėje dirbo akušere. Visi dabartiniai 40 – 50 – mečiai Marcinkonių ir aplinkinių kaimų žmonės yra priimti jos rankomis. Gimus vaikui, šiame krašte pribuvėjai gimdyvė dovanodavo rankšluostį, tai mamytė jų labai daug turėjo – pilną spintą. Po 40 metų tuos rankšluosčius pradėjau naudoti kryžiaus papuošimui, sakė Rūta Sakalienė.

Algimantas ČERNIAUSKAS



„Grybaulios kryžius“ Rūtos Sakalienės sodybos kieme.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2010 m.



VISAIS metų laikais graži yra dzūkų šilų ir panemunių gamta.
Dzūkijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai.
Mūsų darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią
Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tik tada,
kai senolio poringei pritaria čia pat almantis šaltinis.
Brangusis lankytojai, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Dzūkijos nacionalinį parką ir Čepkelių valstybinį gamtinį rezervatą visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:
Marcinkonyse: Šilagėlių g. 11, Marcinkonys, LT - 65303, Varėnos r.,
tel. 8 310 44466, 8 672 46388 elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt

Merkinėje: Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel. 8 310 57245, 8 672 46275
Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt
„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.cepkeliai-dzukija.lt



ŠALČINIS

Adresas: Vilniaus g. 3,
Merkinė, LT - 65334, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Red kolegija: H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS, E. DROBELIS,
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT - 62133, Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt

ISSN 2351-6267